

Úvod do uměnovědných studií

Semestrální práce

Funkce umění

Jméno a příjmení: Hana Richterová

Obor: Sdružená uměnovědná studia

UČO: 361 334

Funkce umění

Umění jako „užívání dovedností a představivosti k vytváření estetických předmětů, prostředí nebo zážitků, které lze sdílet s druhými lidmi.“

Mezi základní funkce umění patří svobodná tvorba (volné umění); estetické vnímání a reprodukce skutečnosti; funkce poznávací, hodnotící, sdělovací, expresivní a komunikační; funkce uspokojování duchovních potřeb lidí; funkce uspokojování estetických potřeb lidí (např. i → umění užité); funkce metaforická. Mezi sekundárně vzniklé funkce pak může patřit ekonomická, statusotvorná či pedagogická funkce umění. Vedle oblastí, kde je umění samo sobě cílem jeho tvůrců (viz → umění vysoké), se umění také účelově užívá ke zdobení předmětů každodenní potřeby (též aplikované umění, → kýč), k terapii (→ arteterapie), k vyvolávání nálad, pocitů, k podpoře šíření určitých myšlenek či k ideologické propagaci apod.¹

Dějinný pohled

Umění netvoří pouze malíř, ale také ten, kdo se na něj dívá.

Než se podíváme na to, jaké funkce má umění dnes, můžeme nejdříve nahlédnout, jaké funkce mělo umění například v pravěku, starověku, středověku. Kunsthistorie shledala některé projevy za estetické, ale „autoři“ a tvůrci těchto děl měli tehdy jiné záměry, především když vezmeme v úvahu například etruskou keramiku, tedy nástroje, nádobí a další předměty denní potřeby. U nich šlo o funkci praktickou. Potřeba obklopovat se krásným ale vedla k tomu, že začalo vznikat něco navíc. Určitá přidaná hodnota. To můžeme najít v různých rytinách či zdobných prvcích u maleb z období paleolitu. Ve starověku už plně nabývá na síle to, co nazýváme estetickým účinkem, čili se nám objevuje funkce estetická. A například hieroglyfy měly hned několik funkcí najednou.

¹ L: CUMMING, Robert. *Umění*. Praha : Slovart 2007; *Ottův slovník naučný*, heslo „Umění“, sv. 26, s. 170

Obecně společné znaky starověkého umění vycházejí z uctívání božstev, obětování či uctívání panovníka a jeho krásy či spíše krásy a strachu z jeho velkoleposti. To se nezměnilo ani s uměním křesťanským. Jak píše například Ernest Gombrich, v souvislosti právě se středověkým uměním, umělec dlouho splýval s řemeslníkem. Umělci nepříslušelo tvořit obrazy, to už udělala církev a předávala je jako předlohu dál. Až v průběhu 14. století začíná silněji zaujímat místo otázka *co* ve výpovědi umění namísto dřívějšího *jak* a *kdy*. Přesto bychom, ve snaze *co* nejlépe vystihnout funkce umění, neměli vycházet jen z toho, *co* už máme, ale zkusit přistupovat k umění jako *tabula rasa*. Dnes s pomocí intelektu dokážeme udělat umělecké dílo (nadneseně řečeno) téměř z čehokoli, podobně jako to kdysi přelomově dokázal Warhol s krabicemi Brillo. Dokázal vytvořit dílo s uměleckou hodnotou, i když krása jako hodnota díla nebyla na prvním místě.

S každým dalším směrem či epochou přišlo do lidského života a společnosti vůbec mnoho inovací. Ať už to byla revoluce proti stávající ideologii či objev nových barev, nových strojů. Vše se počítá, protože vše se zahrnuje do prostředí, které člověka obklopuje, čili do prostředí, které ho inspiruje. V základě by se dalo říct, že existuje poměrně jednoduchá rovnice: autor → dílo → divák (adresát) → autor, každou z těchto složek ovlivňují okolnosti vzniku a předání, jak o tom psal už Jan Mukařovský. Je pak poměrně snadné stanovit, jaké funkce umění má. Pokud umění rozdělíme podle způsobu tvorby, změní se naše očekávání i nároky na něj. Budeme vyžadovat jiné vlastnosti od hudby, malířství a například od poezie, literatury. Dalo by se říci, že každá podsložka umění má svá specifika. Výsadou vždy zůstane estetická funkce; dílo může být samo o sobě krásné a to je konečný užitek. Krásný obraz, který si pověsíme na stěnu, nás esteticky obohatí a zároveň vyplní funkci dekorace. Podobně jako užité umění, nábytek, který je krásný, řemeslně skvěle provedený zároveň plní funkci praktickou. Nebo jako výjimka, kterou je například akční umění či happening, kde trvání vzniklého díla je časově omezeno nebo svým způsobem nikdy nekončí, na rozdíl od divadelního představení. Z pohledu autora můžeme získat i takovou funkci, kterou do díla vtiskne sám autor a které se střídavě ukazuje jako přežitek, zbytečnost a v jiných obdobích jako určující hodnota a potřeba, a to hlavně v literatuře a také v obrazech, které vznikly na zakázku či se záměrem prosadit určitou ideu. V takovém případě můžeme získat funkci naučnou, náboženskou, v případě některých Da Vinciho obrazů i silně vzdělávací, kde inspirace ve vědě začne ustupovat funkci estetické. Velmi osobitý názor vedle Mukařovského

má i Květoslav Chvatík v knize *Strukturální estetika*, který si pokládá otázku, co je to vůbec funkce a říká, že „*funkce je užití věci, která je jejím nositelem, k tomu a tomu účelu, tedy působení pomocí určitého nástroje k dosažení určitého cíle*“, což je vystihující a přece (jak je zmíněno výše) ještě očekáváme něco navíc, rukopis či originalitu, která v sobě zahrnuje jakousi podobu funkce existenční, tedy že nejde jen o umění pro umění, ale o formování našeho vnímání a zkušenosti.

Použitá literatura:

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Studie*. vyd. 1. Brno: Host, 2001. 598 s. ISBN 80-7294-000-7

CHVATÍK, Květoslav. *Strukturální estetika*. vyd. 2., přeprac. Brno: Host, 2001. 210 s. ISBN 80-7294-027-9

DANTO, Arthur C. *Zneužitie krásy*. Bratislava: Kalligram, 2008. 208 s. ISBN: 978-80-8101-025-5

L: CUMMING, Robert. *Umění*. Praha : Slovart 2007; *Ottův slovník naučný*, heslo „Umění“, sv. 26, s. 170